

תקציר עברי

רשויות מקומיות רבות בארץ ובעולם סובלות זה שנים מקשיים במימון השירותים בתחומן. בישראל משבר זה מושפע מניהול כושל ומיחסי גומלין מורכבים עם השלטון המרכזי. בידי משרד הפנים קיימת האפשרות להדיח את ראש הרשות והמועצה הנבחרת ולמנות במקומם נציגים מטעמו של השלטון המרכזי. מבין המדינות הדמוקרטיות בעולם היקף ההתערבות בבחירה הדמוקרטית בכלים אלה ייחודי לישראל ולכן השפעתה על התושבים ראויה לבדיקה.

מחקר זה בוחן את השפעת ועדות ממונות על איכות השירותים המוניציפאליים. המחקר כלל בדיקה של שלוש רשויות מקומיות בהן הודח ראש הרשות ומונתה ועדה ממונה: ירוחם, ערד ולוד. תפקוד הרשויות נבחן לאורך תקופה קצרה שקדמה למינוי הוועדה הממונה ובזמן כהונתה. בחלק מהמקרים, לקראת סיום כתיבת המחקר, הוכנסו גם מספר נתונים המצביעים על התפתחויות שחלו לאחר סיום תפקידה של הוועדה הממונה.

המחקר מצא שוועדה ממונה מביאה במרבית המקרים לשינוי חיובי בתקופת כהונתה, אך השפעה זו עלולה להתפוגג זמן קצר לאחר סיום תפקידה. מינוי ועדה ממונה יכול לתרום באמצעות סיום תפקידם של נבחר ציבור שתפקודם היה כושל, כאשר שיקום הרשות מותנה, במידה רבה, בתקצוב נוסף המתקבל מהשלטון המרכזי. ואולם, כאשר חוזרת הרשות המקומית לידי נבחר ציבור והסיוע המיוחד נפסק מופיעות מחדש לפחות חלק מהבעיות שאפיינו את הרשות המקומית לפני מינוי הוועדה הקרואה. חומרת הבעיות מותנת כמובן באיכות תפקודם של נבחר ציבור החדשים בהשוואה לאלה שכיהנו בתקופה שלפני מינוי הוועדה.

במקרה העיר לוד ניתן לראות "דריכה במקום" במרבית השירותים שניתנו בתקופת כהונתה של הוועדה הממונה ואף הדרדרות בחלק מהם, כאשר השינוי התמקד בצד הפיסקאלי בלבד, ולא השפיע על איכות השירותים לתושב. כישלונה של הוועדה הממונה נבע מאי הצלחתו של יו"ר הוועדה להתמודד עם המערכות הביורוקרטיות השלטוניות. במקרים מתונים יותר כמו בירוחם ובערד אפשר לראות השפעה חיובית נקודתית, שקיים קושי רב לשמרה לאחר סיום כהונת הוועדה הממונה.